

מטבע בר כוכבא

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי

יד יצחק בן צבי

פרשה ארץ ישראלית / בהעלותך

עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוּצוֹת כֶּסֶף - על חצוצרות בממצאים ארכאולוגיים

מאת: טליה זיסקין

מקדש שונים וביניהם ארון הקודש, שולחן לחם הפנים, כיור מלא מים, מזבח העולה, שתי מנורות, שופרות, ארבעת המינים וגם חצוצרות.

על מטבעות מימי מרד בר כוכבא (132-135 לספירה) מופיעים מאי פיינים יהודיים כחזית המקדש, ארבעת המינים וכלי נגינה שונים. בין כלי הנגינה מופיעות החצוצרות. מטרת המרד הייתה סילוק הקיסר הרומי, תרבותו ודתו, והיא התבטאה, בין היתר, על גבי המטבעות. בה שחתת מטבעות רומיים עם דיוקנאות הקיסרים הרומיים, אליליהם ומקדשיהם ובהטבעת מאפיינים יהודיים אלו, המייצגים שלטון יהודי דתי עצמאי והשואפים אליו, יש אמירה פוליטית ברורה. נוסף על כך, על המטבעות השונים נטבעו כתובות המתייחסות לגאולת ישראל ולחירות ירושלים.

במעשה טביעת החצוצרות על גבי מטבעות בתקופת מרד בר כוכבא, נוסף על אזכור המקדש והכמיהה אליו, אפשר להוסיף את המשמעות המוזכרת בפרשתנו של כלי המשמיע אותות מלחמה וקרוב. מקרבות של עמים שונים בעולם לאורך ההיסטוריה ידוע שהחצוצרות חיצקו את הלוחמים והפחידו את האויב. ייחודו של השימוש בחצוצרות בעם ישראל בשונה מהעמים הוא לציון אופייה הדתי של המלחמה, להיזכר לפני ה' כמו שמופיע במדרש אמר רבי יאשיהו כתיב 'אֲשֶׁרִי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה' (תהילים פט, טז) וכי אין אומות העולם יודעים להריע? כמה קרנות יש להן? כמה בוקינוס [=שופרות] יש להם כמה סלפירגסי [=חצוצרות] יש להם [...] אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה (ויקרא רבה כט, ד).

בפרשתנו מצווה משה על אודות עשיית החצוצרות. עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוּצוֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וְלְמִסַּע אֶת הַפְּחָחוֹת (במדבר י, ב). בימי שגרה נועדו החצוצרות לאסוף את העם ולהודיע על מסע המחנות, ובימי מלחמה, שמחה ומועד נועדו לזיכרון לפני ה'. וְכִי-תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל הַצָּר הַצָּר אֹתְכֶם וְהִרְעַתֶם בַּחֲצוּצוֹת, וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם, וְנוֹשַׁעְתֶּם מְאִיבֵיכֶם. וּבְיוֹם שְׂמִי-חַתְּכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצוּצוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זְבָחֵי שְׁלָמֵיכֶם; וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱ-לֹהֵיכֶם (במדבר י, ט-י).

במקרא מוזכרות החצוצרות כמה פעמים נוספות במעמדים רשמיים, רובם קשורים לבית המקדש. העלאת ארון ברית ה' למקומו בידו דוד, חנוכת הבית בימי שלמה, חנוכת המזבח בימי חזקיהו (כמתואר בספר דברי הימים), ייסוד היכל ה' השני בימי עזרא וחנוכת חומות ירושלים אחרי שיבת ציון בימי נחמיה - כולם לזכר בחצוצרות.

ממקורות חז"ל עולה השימוש בחצוצרות לאורך ימי הבית השני. בסדר קורבן התמיד בבית המקדש ושני כוהנים עומדין על שולחן החי לבים ושתי חצוצרות בידן, תקעו והריעו ותקעו [...] הגיעו לפרק תקעו, והשתחוו העם (משנה תמיד, ז, ג). ואף בטקסי חג הסוכות והלויים בכינורות ובנבלים ובמצלתיים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר, על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים (משנה סוכה, ד, ד).

חצוצרות הכסף עם כלי מקדש נוספים מופיעים בעיטורים שנותרו מהשנים שאחרי חורבן בית המקדש. על שער הניצחון שהוקם במאה הראשונה לספירה ברומא לכבוד טיטוס אחרי ניצחונו על היהודים במרד הגדול (66-73 לספירה) מופיע תבליט ובו מתואר מצעד הניצחון הרומי אחרי חורבן בית המקדש. הלגינורים הרומים המתוארים בתבליט נושאים כלים מבית המקדש, ביניהם מנורת הזהב, מזבח הזהב, מחתות וחצוצרות הכסף. בית הכנסת העתיק בציפורי, שהוקם במאה החמישית לספירה, עוטר ברצפת פסיפס שעליה מופיעים כלי

לעיון נוסף

- משורר יעקב, אוצר מטבעות היהודים: מימי שלטון פרס עד מרד בר-כוכבא, ירושלים, תשנ"ח 1997, עמ' 136-147